

Erasmus + projekt mednarodne mobilnosti

Svet v naših rokah 2015–2017

ZNAKOVNO SPORAZUMEVANJE Z MALČKI

Gradivo o znakovnem sporazumevanju z malčki v slovenskem
in britanskem znakovnem jeziku

Vsebina

UVOD.....	2
ZNAKOVNO SPORAZUMEVANJE Z MALČKI.....	3
SLOVENSKI ZNAKOVNI JEZIK.....	4
BRITANSKI ZNAKOVNI JEZIK.....	5
NEKATERE KRETNJE V ZNAKOVNEM SPORAZUMEVANJU Z MALČKI	7
SLOVENSKE OTROŠKE PESMICE S KRETNJAMI SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA.....	19
VIRI	39

UVOD

Pred vami je gradivo, ki je nastalo v okviru dvoletnega projekta mednarodne mobilnosti Erasmus+, Svet v naših rokah. Vsebinski del projekta je zajemal organizacijo krožka znakovnega sporazumevanja z malčki za dijake 2. in 3. letnika programa Predšolska vzgoja. Pri krožku so dijaki in dijakinje spoznavali psihološko-razvojne osnove sporazumevanja z malčki in osnovne kretnje, izbrane na podlagi najpogostejših pojmov, ki jih uporabljajo dojenčki in malčki. V šolskih letih 2015/2016 in 2016/2017 je nato v okviru projekta 34 dijakov in dijakinj odpotovalo na praktični del mobilnosti v Leeds v Veliki Britaniji, kjer so se spoznavali tudi z uporabo britanskega znakovnega jezika pri sporazumevanju z malčki v vrtcih.

V želji, da znakovno sporazumevanje in naše izkušnje z njim omogočimo in približamo širokemu krogu ljudi, smo se odločili, da pripravimo gradivo, ki je pred vami.

Gradivo je sestavljeno iz treh delov:

- V prvem delu povzemamo nekatere informacije o znakovnem sporazumevanju z malčki v slovenskem ter britanskem znakovnem jeziku.
- V drugem delu predstavljamo nekatere kretnje v slovenskem in britanskem znakovnem jeziku, ki so uporabne za sporazumevanje s predšolskimi otroki.
- V tretjem delu pa gradivo zaokrožujemo z izborom šestih otroških pesmic in kretnjami, s katerimi jih lahko pospremimo in popestrimo ob njihovem petju.

Pri slikovnem prikazu kretenj smo si pomagali s Slovarjem slovenskega znakovnega jezika, vendar je nekatere kretnje zelo težko prikazati brez giba, zato priporočamo, da si ob uporabi tega gradiva pomagata tudi z omenjenim slovarjem.

Seveda gradivo ne bi nastalo brez energije in potrpežljivosti dijakov in dijakinj, vključenih v projekt. Pri njegovi izdelavi so sodelovali: Katja Francelj, Breda Hribernik, Alma Jesenko, Manca Kastelic, Nuša Kirn, Manja Lipovšek, Nejc Lovšin, Lucija Merdavs, Ajda Novak, Aleša Palčič, Maja Pečjak, Jan Petkovšek, Nika Pirnovar, Vilina Rajk, Nina Seliškar, Eva Stare, Petra Štibernik in Judita Volčanšek.

Še posebej se zahvaljujemo tudi Petri Županič za jezikovni pregled in Jani Hafner za strokovni pregled gradiva in motivacijsko podporo.

Maja Krajnc,

izvajalka projekta

ZNAKOVNO SPORAZUMEVANJE Z MALČKI

Znakovni jezik za gluhe in naglušne je osnovno orodje za sporazumevanje oseb s primanjkljaji na področju sluha. Pa vendar ga v čedalje večji meri uporabljajo tudi starši in vzgojitelji kot pomoč pri sporazumevanju z dojenčki in malčki, ki še nimajo tako dobro razvitega govora, da bi znali z njim učinkovito posredovati svoje potrebe in želje.

Ker jih otrok hitreje in lažje izrazi s kretnjo kot z besedo, lahko z uporabo znakovnega sporazumevanja preprečimo marsikatero frustracijo (in s tem morda tudi izbruh trme in togote), zmanjšujemo stiske otroka in krepimo njegovo samozaupanje, predvsem pa z otrokom lažje in učinkoviteje komuniciramo.

Pomemben vidik znakovnega sporazumevanja z dojenčki in malčki je torej pomoč staršem in vzgojiteljem pri podpiranju otrokovega razvoja. Uporabljamo pristop ključnih besed v znakih, po katerem se z otrokom znakovno sporazumevamo s kazanjem najpogostejših besed iz njegovega vsakodnevnega življenja.

V gradivu projekta Tiny Signers (Ribičič, Polak William, Trtnik Herlec, 2012) najdemo deset nasvetov za učenje znakovnega sporazumevanja:

1. **Naj bo zabavno.** Znakovno sporazumevanje je zabavna stvar za vsakogar. Z uporabo glasbe in zgodb lahko celotno situacijo še popestrimo. Prav tako v drugačnih okoliščinah, ki niso zabavne, npr. ko je otrok bolan.
2. Ko uporabljate znake, **bodite v otrokovem vidnem polju.** Tudi če se premaknete in vas otrok ne vidi v celoti, ne prekinite s kretanjem.
3. **Besede vedno tudi izgovarjajte.** Ne bomo zamenjali besede z znakom, ampak jo bomo izgovorili istočasno z znakom in celo poudarili ključno besedo.
4. **Pokažite predmet ali dejavnost.** S tem bodo znak spoznali v kontekstu. Če je le mogoče, je treba poskrbeti, da otrok vidi, o čem se znakovno sporazumevate in govorite, npr. mu pokazati igračo, o kateri se pogovarjate/kažete znak.
5. **Uporabljajte ustrezne znake.** Čeprav ste morda zelo navdušeni nad učenjem znakovnega sporazumevanja in bi se radi z otroki naučili čim več znakov, vedno uporabite le tiste, ki sodijo v dano situacijo. Npr. ko berete knjigo ali se pogovarjate o babici, ki ni navzoča, pokažite fotografijo. Vedno poskrbite za kontekst.
6. **Uporabljajte obrazno mimiko.** Znakovni jezik je že sicer zelo ekspresiven, uporablja tudi govorico telesa in druga sredstva. Posebej bodite pozorni pri ekspresivnih znakih, npr. za čustva, kot sta jeza ali strah. Otroku pomaga, če čustva podajamo v ustreznem kontekstu. Tako se postopoma uči izražati svoja čustva.

7. **Vedno uporabljajte pravilne znake.** Dojenčki in malčki približno posnemajo znake in ustvarijo svojo lastno otroško različico. Ne posnemajte jih, ampak dosledno uporabljajte pravilne znake.
8. **Ključno je utrjevanje.** Znake uporabljajte čim bolj pogosto, tudi če jih je samo nekaj, kajti otrok jih bo sčasoma prepoznal in začel uporabljati.
9. **Odzivajte se.** Otroku potrdite, da je pravilno razumel ali pokazal znak, lahko s pomočjo glasu, znaka »dobro« ali tako, da mu znak še enkrat pokažete vi.
10. **Bodite potrpežljivi.** Otrok bo sčasoma začel uporabljati znake, če se boste dovolj pogosto znakovno sporazumevali z njim. V povprečju začnejo dojenčki uporabljati znake med 10. in 13. mesecem, nekateri prej, drugi kasneje. Posamezniki se v tem zelo razlikujejo, še posebej če imajo dodatne komunikacijske potrebe, okvaro sluha ali učne težave.

SLOVENSKI ZNAKOVNI JEZIK

Znakovni jezik gluhih temelji na uporabi rok, mimike obraza, oči in ustnic ter gibanju telesa. Prstna abeceda se lahko uporablja skupaj z znakovnim jezikom. Znakovni jezik je za gluhe jezik sporazumevanja. V njem se lahko izražajo, poleg tega pa jim le ta način sporazumevanja omogoča optimalni razvoj. Točno število govorcev znakovnega jezika ni znano. Vsaka država (včasih pa celo določena pokrajina) ima svoj znakovni jezik.

Ker se je v Sloveniji pojavljalo vse več gluhih in naglušnih oseb, za katere se ni nihče prav posebej zavzemal, so sklenili to spremeniti, in leta 1840 je bil v Gorici ustanovljen slovensko-italijanski zavod za gluhe otroke, ki je deloval do prve svetovne vojne. Druga šola za gluhe je bila samostanska šola v Šmihelu, kjer je pouk potekal po oralni metodi, kretanje pa je bilo prepovedano. Vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja so strokovnjaki zagovarjali učenje sporazumevanja v govornem jeziku in branja z ustnic. V osemdesetih letih se je tudi v Sloveniji razširila uporaba kretenj.

Prve tečaje znakovnega jezika je organizirala Zveza gluhih in naglušnih. Leta 1990 je bil izdan prvi del priročnika za učenje znakovnega jezika, kasneje pa še drugi del. Leta 2002 je bil sprejet Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, ki daje gluhim pravico do uporabe znakovnega jezika na vseh življenjskih področjih.

Slovenski znakovni jezik ima svojo abecedo in besedno strukturo, ki pa ni enaka slovenskemu govornemu jeziku, kar pomeni, da slovenščine ne moremo dobesedno prevajati v kretanje in kretanje. Obstaja tudi spletni slovar slovenskega znakovnega jezika, ki je namenjen gluhim, ki si želijo poglobiti

pravopisno znanje in razširiti besedni zaklad, pa tudi slišočim, ki bi radi s samostojnim učenjem razširili oziroma usvojili znanje slovenskega znakovnega jezika.

Tudi znotraj znakovnega jezika se izoblikujejo narečja in različne socialne zvrsti jezika. V Sloveniji so se razvile tri oblike znakovnega jezika: slovenski znakovni jezik, znakovno podprt slovenski jezik in natančno kretana slovenščina.

Slovenski znakovni jezik je pogovorni jezik gluhih. Pri njem se pojavlja problem standardizacije, saj se znotraj znakovnega jezika pojavljajo generacijske in regionalne razlike.

Znakovno podprt slovenski jezik je dobeseden prevod slovenskega jezika. Uporablja se ga predvsem v javnih institucijah, a ima manjšo sporočilnost kot slovenski znakovni jezik.

Natančno kretana slovenščina je različica, ki se uporablja pri šolskem delu. Sledi slovenskemu besednemu redu z dodajanjem končnic in sklonov s pomočjo enoročne prstne abecede. Natančno kretana slovenščina se v vsakdanjem življenju ne uporablja.

BRITANSKI ZNAKOVNI JEZIK

Britanski znakovni jezik ali BSL (British Sign Language) je znakovno sporazumevanje, ki ga uporabljajo gluhi, naglušni ter nekateri drugi posamezniki na območju Velike Britanije. Več tisoč negluhih oseb ta jezik uporablja za sporazumevanje z gluhi ali pa kot učno sredstvo v šolah in vrtcih.

Jezik je sestavljen iz gibov rok, govorce telesa, glave in mimike obraza.

Zgodovina britanskega znakovnega jezika sega vse do leta 1570. Od takrat se je razvil, tako kot se razvijajo vsi jeziki. Prilagajal se je družbi, izumljali so se novi znaki, nekateri novi znaki pa so prišli tudi z drugih koncev sveta. Leta 1760 je Thomas Braidwood ustanovil prvo šolo za gluhe, ki pa je bila namenjena le določenim – otrokom z bogatimi starši. Jezik in znaki, s katerimi se je sporazumeval z učenci, so postal temelj za kasnejši britanski znakovni jezik. Pod njegovim okriljem se je za delo z gluhi usposabljal Joseph Watson, ki je ustanovil prvo javno šolo za gluhe.

Zanimivo je, da se ameriški znakovni jezik močno razlikuje od angleškega. Med njima skorajda ni podobnosti. To je posledica tega, da Braidwood z ameriški učitelji ni želel deliti svojega znanja, zato so se morali obrniti na Francoze.

Vse do leta 1940 se je znakovni jezik med ljudmi širil le neuradno. V šolah so ga prepovedali in tiste, ki so ga uporabljali, celo kaznovali. Gluhi so se lahko sporazumevali le z branjem z ustnic in prstnim

črkovanjem. Šele od leta 1970 naprej se znakovni jezik ponovno širi in spodbuja. Nekateri znaki so zamrli, kakor pri nas arhaični jezik, hkrati pa so se začeli uvajati novi znaki, saj se je družba v tem času močno razvila.

18. marca leta 2003 je vlada Velike Britanije britanski znakovni jezik (BSL) sprejela kot uradni jezik.

Tudi znakovni jezik ima, kot vsak drug, narečja in svoje posebnosti glede na kraj, kjer se uporablja. Britanski znakovni jezik nima znaka za vsako besedo v angleškem slovarju, zato ima en znak lahko več pomenov in interpretacij.

Po statističnih podatkih je leta 2016 v Veliki Britaniji znakovni jezik uporabljalo 151.000 ljudi, od tega 87.000 gluhih. V te podatke se šteje samo osebe, ki ta jezik uporabljajo v domačem okolju, in ne učiteljev, strokovnjakov in prevajalcev.

Gluhim osebam so prilagodili tudi vsakodnevne stvari, kot je npr. gledanje televizije. Uvedli so različne televizijske programe, ki so v celoti prevedeni v znakovni jezik, na nekaterih programih pa so prevedli samo dnevna poročila in s tem spremljanje novic omogočili tudi gluhim.

**NEKATERE KRETNJE, KI SE POGOSTO UPORABLJAJO V ZNAKOVNEM
SPORAZUMEVANJU Z MALČKI:**

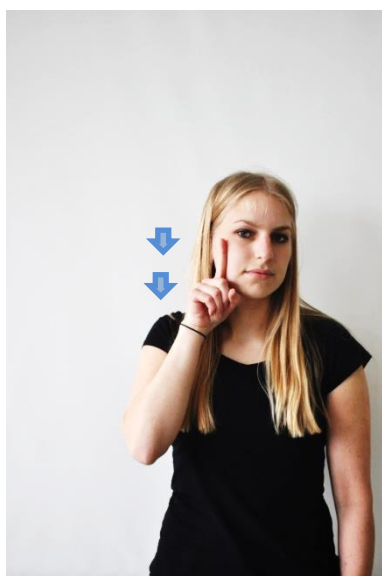
**SLOVENSKI – ANGLEŠKI – SLOVENSKI ZNAKOVNI JEZIK – BRITANSKI
ZNAKOVNI JEZIK**

OČE

DADDY

MAMA

MUMMY

PTICA

BIRD

PES

DOG

MAČKA

CAT

PITI

DRINK

SPATI

SLEEP

JESTI

EAT

STRANIŠČE

POTTY

MOKRO

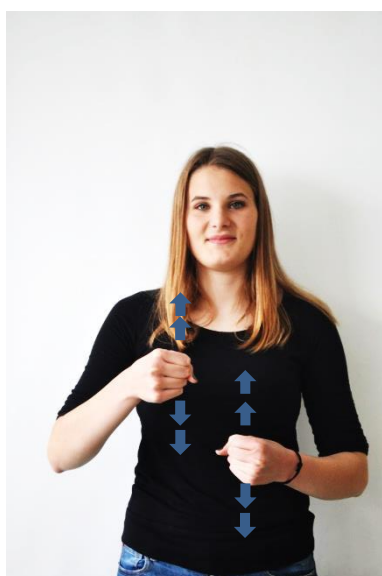
NAPPY

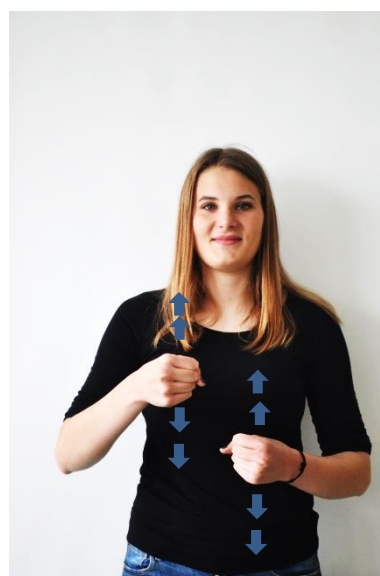
DOJENČEK

BABY

MLEKO

MILK

DOVOLJ

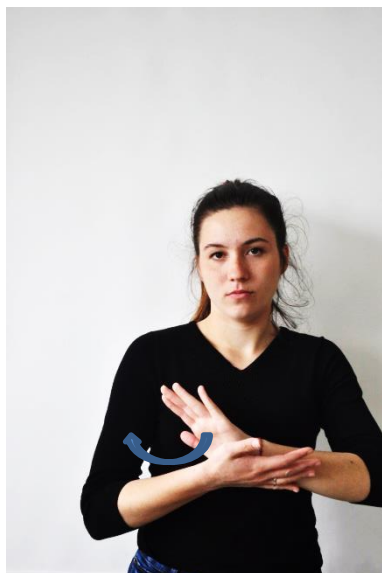
ENOUGH

PAZITI

CAREFUL

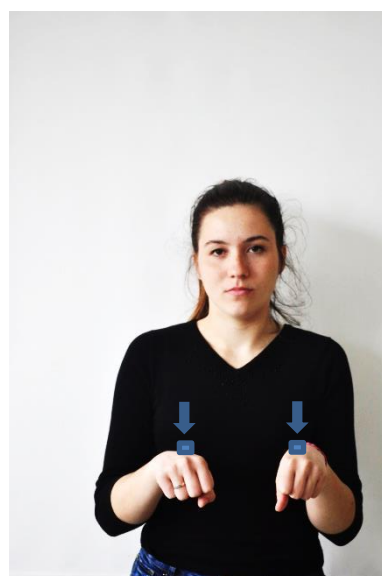
ZMANJKATI

ALL GONE

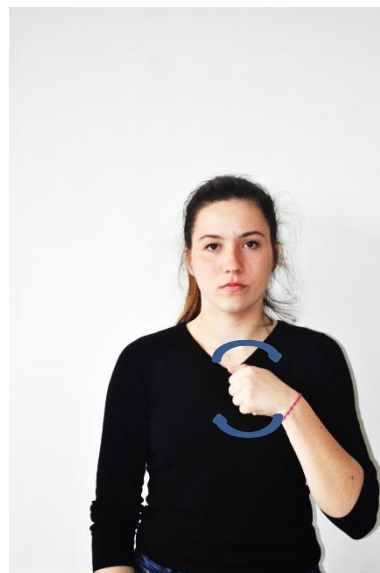
SEDETI

SIT / CHAIR

OPROSTI

SORRY

LJUBEZEN

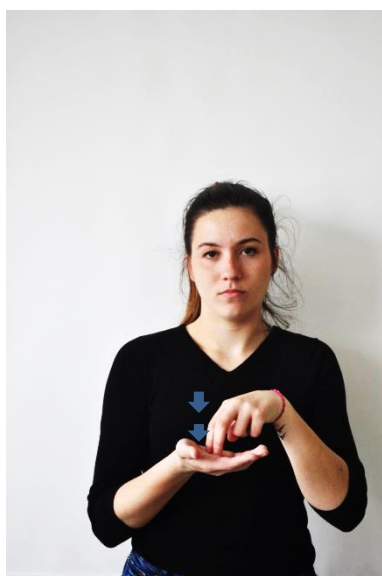
LOVE

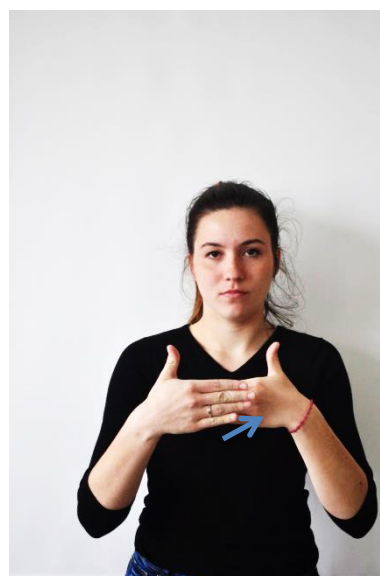
HVALA

THANKS/PLEASE

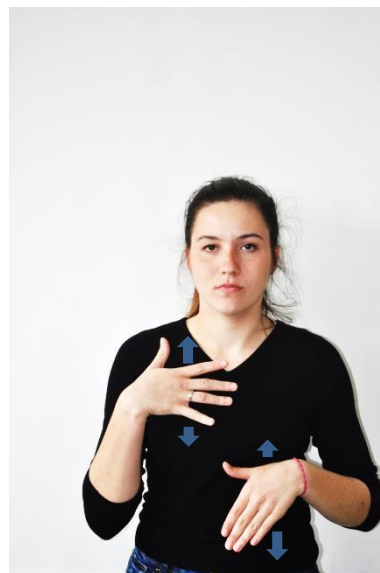
ŠE

MORE

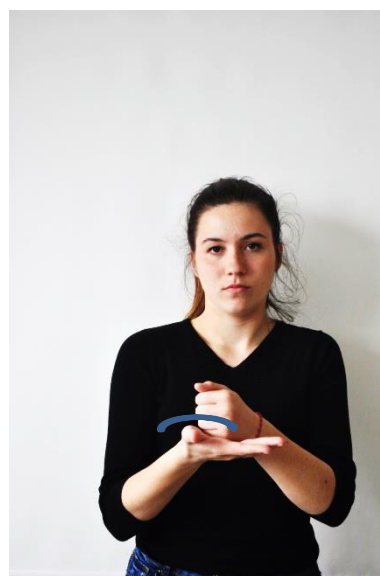
BOLETI

HURT/PAIN

POMOČ

HELP

SLOVENSKE OTROŠKE PESMICE S KRETNJAMI SLOVENSKEGA ZNAKOVNEGA JEZIKA

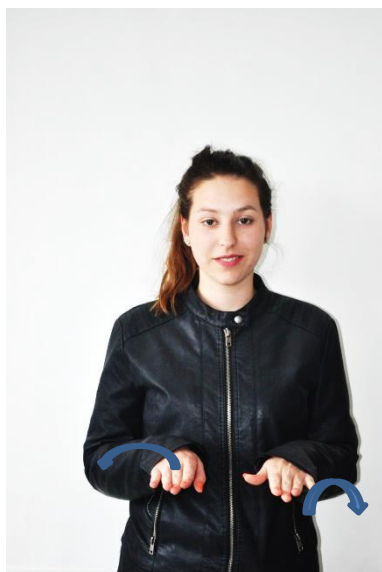
Na začetku smo omenili, da slovenski znakovni jezik ne pozna kretenj za vse besede slovenskega govorenega jezika. Pri petju slovenskih otroških pesmic, podprtih s kretnjami slovenskega znakovnega jezika, moramo biti na to pozorni. Pesmice so najprej zapisane v celoti, tako, kot jih zapojemo. Sledijo slike kretenj za nekaj ključnih besed, ki jih uporabimo na mestu besede v pesmici.

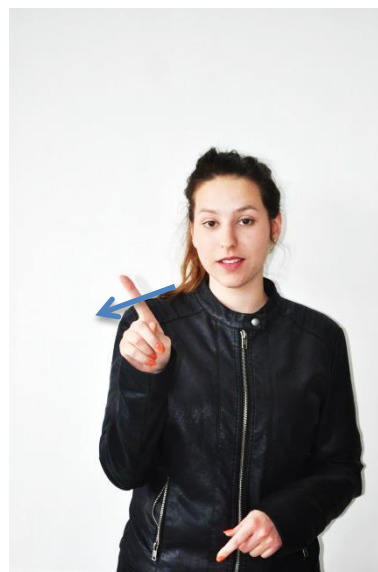
M E D V E D E K (A. Špan)

MEDVEDEK NI BOLAN,
MEDVEDEK JE ZASPAN,
PRIŠLA JE TEMNA NOČ,
MEDVEDEK, LAHKO NOČ!

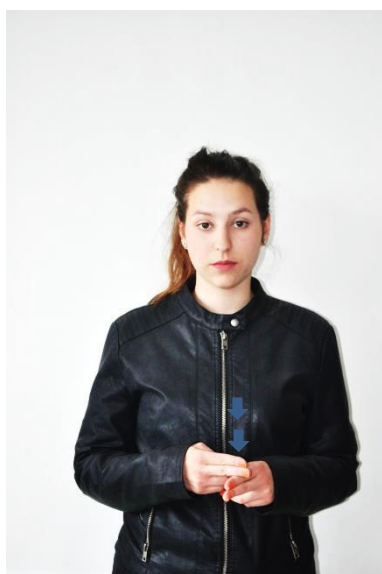
MEDVEDEK ŽE SMRČI,
SE LUNICA SMEJI,
PRIŠEL JE BELI DAN,
MEDVEDEK, DOBER DAN!

MEDVED

NE

BOLAN

ZASPATI

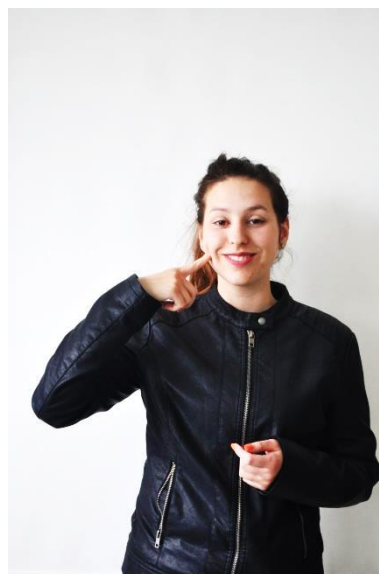
PRITI

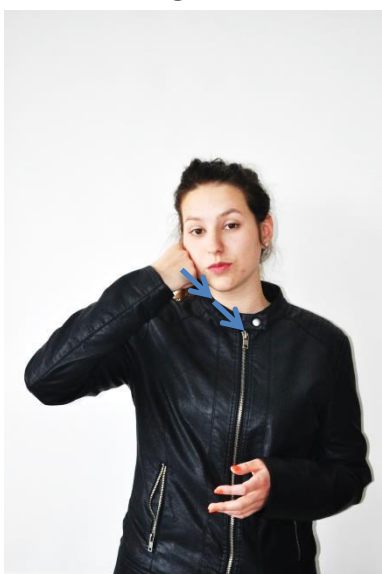
NOČ

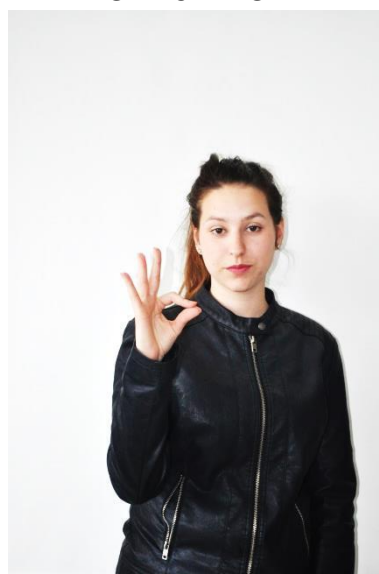
LUNA

SMEJATI SE

BELA

DOBER

DAN

Ž A B I C E (R. Krajncan)

TRI MALE ŽABICE
NA KAMNU SO SEDELE,
Z MUHAMI SE BASALE
IN DOBRO SE IMELE,
ENA V VODO JE SKOČILA
IN SI KRAKE NAMOČILA,
DVE MALI ŽABICI STA REKLI: »TI, TI, TI!«
DVE MALI ŽABICI ...

.

.

.

... ENA MALA ŽABICA

.

.

.

... NOBENA MALA ŽABICA NI REKLA: »TI, TI, TI!«

TRI

MAJHNO

ŽABA

KAMEN

SEDETI

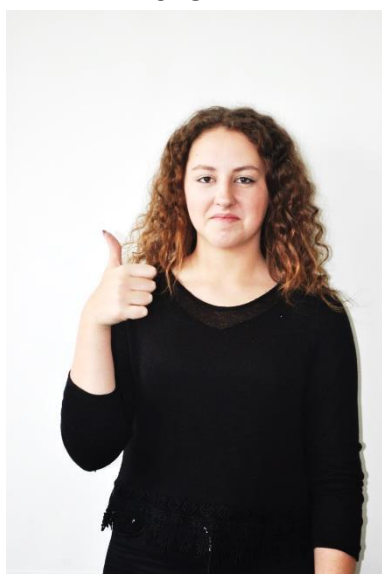
MUHE

JESTI

DOBRO

ENA

SKOČITI

VODA

MOKRO

DVE

NE

(LJUDSKA)

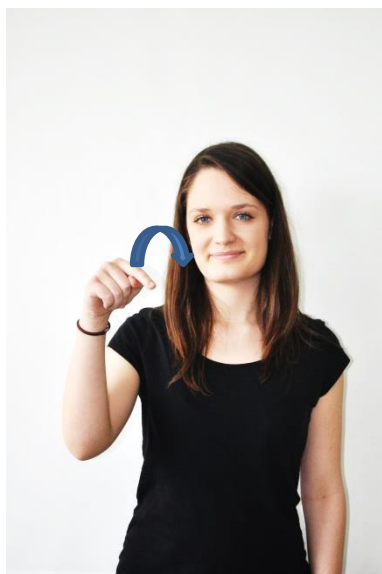
PRIŠLA JE MIŠKA IZ MIŠNICE,
VZELA JE PŠENIČKO IZ PŠENIČNICE:
MIŠ PŠENIČKO –
POD GORO,
POD TO GORO ZELENO.

PRIŠLA JE MAČKA IZ MAČNICE,
VZELA JE MIŠKO IZ MIŠNICE:
MAČKA MIŠKO,
MIŠ PŠENIČKO –
POD GORO ...

PRIŠLA JE LISICA IZ LISIČNICE,
VZELA JE MAČKO IZ MAČNICE:
LISICA MAČKO,
MAČKA MIŠKO,
MIŠ PŠENIČKO –
POD GORO ...

PRIŠEL JE VOLK IZ VOLČNICE,
VZEL JE LISICO IZ LISIČNICE:
VOLK LISICO,
LISICA MAČKO,
MAČKA MIŠKO,
MIŠ PŠENIČKO –
POD GORO ...

PRIŠEL JE MEDVED IZ MEDVEDNICE,
VZEL JE VOLKA IZ VOLČNICE:
MEDVED VOLKA,
VOLK LISICO,
LISICA MAČKO,
MAČKA MIŠKO,
MIŠ PŠENIČKO –
POD GORO ...

PRITI

MIŠ

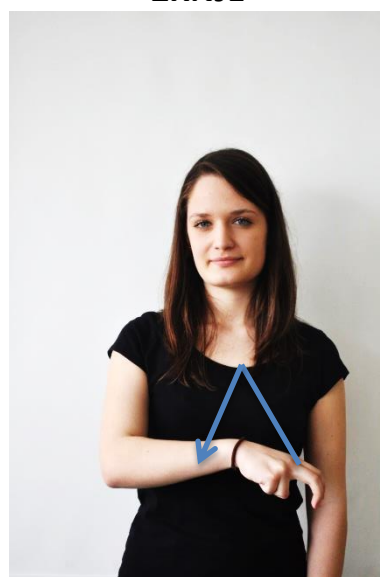
VZETI

ZRNJE

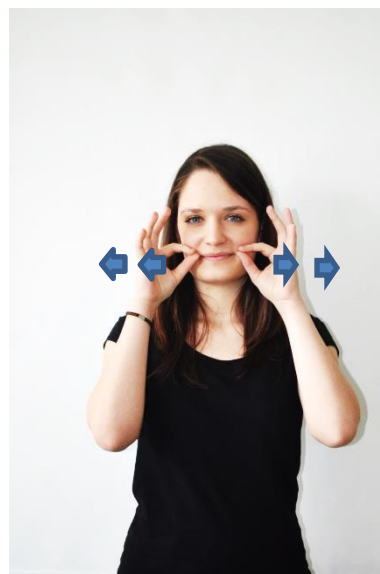
POD

GORA

ZELENA

MAČKA

LISICA

VOLK

MEDVED

ZAJČEK REPKO (V. Arhar)

SEM REPKO, ZAJČEK MLAD,
SI ZOBKE ČISTIM RAD,
POSEBNO ŠE ZVEČER,
PO JEDI VENOMER.

MI ZA BONBONE NI,
LE REPA MI DIŠI.
MOJ DOM STA DOL IN BREG,
ZOBJE KOT BELI SNEG.

SEM REPKO, ZAJČEK MLAD,
SI ZOBKE ČISTIM RAD,
POSEBNO ŠE ZVEČER,
S KRTAČKO VENOMER.

ZAJEC

MLAD

ZOBJE

VEČER/NOČ

JESTI

VEDNO

BONBON

NE

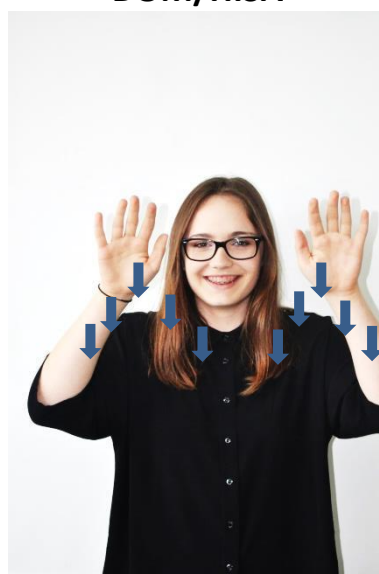
REPA

DOM/HIŠA

BELO

SNEG

K J E J E C O P A T E K (J. Kuhar)

NI COPATKA, NI COPATKA, KAM SE JE IZGUBIL?

NI COPATKA, NI COPATKA, KDO MI GA JE SKRIL?

JE COPATEK, JE COPATEK, ZA PEČJO LEŽI,

V NJEM PA SLADKO, V NJEM PA SLADKO METKIN MUCEK SPI.

NE

COPATI

KAM

KDO

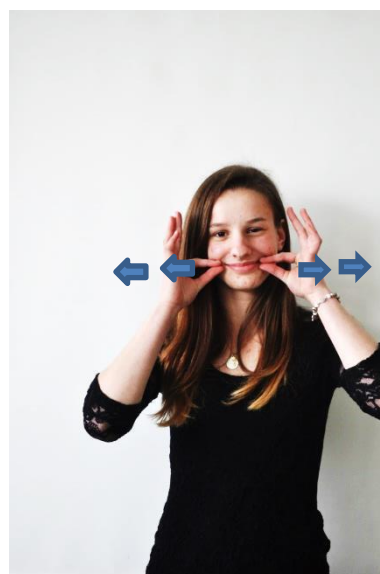
SKRITI

LEŽATI

SLADKO

MAČKA

SPATI

P L E Z A M U C E K (N. Maurer, J. Kuhar)

PLEZA MUCEK NA DREVO,

VEDNO VIŠE, VEDNO VIŠE.

PLEZA MUCEK NA DREVO,

Z VRHA GLEDA ŽE NA HIŠE.

KO PRIPLEZA PRAV NA VRH,

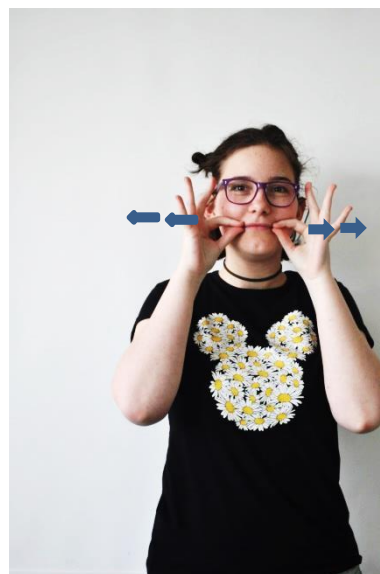
GLEJ, PRED HIŠO SKLEDA MLEKA!

A KAKO BI DOL PRIŠEL?

MALI MUCEK VEKA, VEKA.

PLEZATI

MAČKA

DREVO

ZGORAJ

VIDETI

HIŠA

MLEKO

SPODAJ

MAJHEN

JOKATI

VIRI

British Sign Language. Sneto z naslova <http://www.essexlocaloffer.org.uk/content/british-sign-language>

Ribičič, Ž., Polak William, M., in Trtnik Herlec, A. (2012). Znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki – priročnik. Sneto z naslova http://www.tinysigners.eu/wp-content/uploads/2012/11/SLO_Book_TinySigners_2012.pdf

Slovar slovenskega znakovnega jezika. Sneto z naslova <http://sszj.fri.uni-lj.si/?stran=staticno.prva>

Smith, C. (2005). Let's sign BSL Flashcards: Early Years and baby signs (British Sign Language). Stockton-on-Tees: Co – Sign Communications